

בחייהם ציון

טקסטים להשראה ומערכי שיעור למורים ומדריכים להנצחת הנופלים

מערך שיעור בנושא זכרון הנופלים

הקרבה למען הכלל / חיבור בין דורי / השאיפה לחיים משמעותיים

- המערך הוא מודולרי, ניתן להשתמש בחלקים ממנו על פי שיקול דעת המורה.
- כדי לעורר את הלבבות מומלץ לפתוח עם דמות של אחד נופלים מהאתר. לבחירת המורה. ולהתייחס בכיתה לנופל ולמסר שהותיר.
- שימו לב שניתן לאתר קטעים על בסיס הקטיגוריות: גבורה, אהבת הארץ, חיי מופת וערבות הדדית.
- יש לבדוק מראש אם יש בכיתה תלמיד שהוא בן/אח או קרוב. ולתת את ההתייחסות המתאמת, אולי לפתוח דווקא מהסיפור האישי אם זה מתאים.

פתיחה

דיון בכיתה: מדוע אנו עוסקים בדמותם של הנופלים?

- (מומלץ להציג מתוך האתר נופל נבחר או שניים, את הרקע עליו, סרטו אם יש. ולבסוף להשאיר פתוח על הלוח החכם או לחלק מודפס את המסר שהותיר, ועל בסיס זה ליצור דיון):
- מה אתם לוקחים מדמותו? מה השפיע עליכם? מדוע?
 - מדוע לדעתכם יש עניין לעסוק בזה? (ייתכנו תשובות שונות: הכרת טובה, לימוד דרכם, הבנת הצורך במסירות למען הכלל)
 - מלבד המסר הספציפי שהשאיר החייל, איזה מסר יש בעצם העיסוק בזכר הנופלים?

נתינתם של החיילים למדינה - לנו

כל חייל וחיילת בצה"ל **נשבעים** בסוף הטירונות שלהם: "הנני נשבע(ת) ומתחייב(ת) בהן צדקי לשמור אמונים למדינת ישראל, לחוקיה ולשלטונותיה המוסמכים... ולהקדיש כל כוחותיי ואף להקריב את חיי להגנת המולדת ולחירות ישראל".

עצם הנכונות של אדם להקדיש את כוחותיו ואף את חייו למען ערכים - **מקדשת אותם גם כאשר אין צורך להקריב את חייו בפועל למענם**. ברוח דברים אלו, אמר מרטין לותר קינג כי אדם שאין לו דבר שהוא מוכן למות למענו - במידה מסויימת הוא אינו ראוי לחיות (**קישור**).

כאשר חייל "עולה על מדים" - מדים אחידים, אותם לובש גם הטירון וגם הרמטכ"ל - הוא למעשה מצהיר על נכונותו לתרום את כשרונותיו, מרצו, יכולותיו הפרטיות, כל אשר יש לו ואף את חייו למען הכלל. בכך, מעיד האדם על עצמו שהקיום שלו אינו קיום עראי, לשמונים או תשעים שנה, אלא קיום נצחי, הקשור בשלשלת הדורות של עם ישראל כולו - בעבר ובעתיד.

"לא לשווא נפלו בנו
לא לשווא נשפך הדם
כי במותם ציוו עלינו
להמשיך הלאה בדרכם"
[רחמים שקרוב]

חיבור בין דורי (עבר-אנחנו-עתיד)

הקשר הבין-דורי הזה, קשר של חיים ומוות למען הכלל, קיבל ביטוי בדברים אותם כתב ראש ממשלת ישראל הראשון, דוד בן גוריון:

(ניתן לחלק את הטקסט לתלמידים, ולבקש להשיב על השאלות מטה)

"חזון-דורות הפך בלב חלוצים אלה תביעה מתמדת מעצמם. לאחר שזרקו מאחורי גוּם ירושת עברם בגלות*, התחילו בארץ הכל מחדש, ושיקעו חייהם במפעל-בראשית, בהנחת יסודות ראשוניים, חמריים וגופניים, וגם תרבותיים ורוחניים, לחיי עם עצמאי; הכשירו אדמה והפריחו שממה; חצבו בורות וגילו מים; סללו דרכים וכבישים; בנו כפרים וערים; שמו בפי עצמם ובפי ילדיהם שפה חדשה, שפת-העולמים של עמם; חישלו כוח יהודי; ארגנו הגנה והנהלה עצמית; נלחמו עם פגעי-הטבע וכוחות-המדבר, וניטעה בלבם ההרגשה שלא מן ההפקר ולא מחסד-זרים זכו בכל אשר להם, אלא אך ורק מפרי עמלם, יצירתם ומאבקם. האדמה אשר מתחת לרגליהם, הלחם שהם אוכלים, הלשון אשר בפיהם, הבית שבו הם שוכנים, הדרך שעליו הם צועדים, הבטחון המובטח לילדיהם ולמשפחתם - כל אלה הם פרי מאמציהם ומעשה-ידיהם; וזה רק החלו לעשות, כי מאחורי מפעל-בראשית זה עומד חזון-קדומים, והוא גם חזון-עתידות, על גאולת עם ואדם, גאולה מלאה ושלמה, אשר למענה עלו, פעלו, עבדו נאבקו, ולמענה הם מוכנים למסור נפשם. זה היה היתרון האחד שהיה למגיני המדינה הצעירה של אויביהם, ובנשק סודי זה, ברוח ללא-חת של מגשימי-חזון, ניצחו המעטים את המרובים."

את הדברים הללו כתב דוד בן גוריון בשנת 1952 בהקדמה כרך הראשון של הספר "גווילי אש", המאגד דברים של נופלים בקרב (קישור).

משימת כתיבה:

- מדוע לדעתכם בספר זכרון לנופלים, החליט בן גוריון לשים את מסירות הנפש רק בתום רשימה ארוכה ומפורטת של מעשים חלוציים וציוניים רבים (כמו סלילת כבישים, חציבת בורות מים ועוד)?
- מהי לדעתכם החשיבות בכך ש"ניטעה בלבם ההרגשה שלא מן ההפקר ולא מחסד-זרים זכו בכל אשר להם, אלא אך ורק מפרי עמלם, יצירתם ומאבקם"? הרי לכאורה זה כיף ונעים לקבל דברים מן-המוכח?
- מהם אותם "חזון קדומים" ו"חזון עתידות" אליהם מכוון לדעתכם בן גוריון?

- כולנו שואפים לחיות חיים משמעותיים. ניתן לדון בכיתה בשאלה מהם חיים משמעותיים.
- כיצד ניתן לראות דוגמאות לחיים אלו מדפי הנופלים השונים? (מוצע להזמין כל תלמיד בנפרד לגלול ולעיין בדפי הנופלים באתר "בחייהם ציוו" ולבחור מסר שמעניק בעיניו ועבורו משמעות לחיים).
- לקיים דיון על מהי משמעות לחיים? מדוע בחרו את הדוגמאות שבחרו?
- לסכם עם המסרים מטה על השאיפה לחיים עם ערך. ולבקש מכל תלמיד לכתוב חיבור בנושא זה בכיתה או בבית.

דבריו של בן גוריון מדגישים את העקרון היהודי, כי מסירות נפש בפירושה המילולי (נכונות למות) היא רק הקצה של השאיפה העיקרית - **לחיות** חיים שבהם האדם הפרטי רואה את עצמו לא רק כאטום-בודד המרחף בחלל הריק, אלא קשור למעגלי-קיום רחבים יותר. מעגלים אלו מתחילים בתא-המשפחתי הקרוב, ומתרחבים אל המשפחה המורחבת, החברים, בני כיתתנו, והם מתרחבים ועולים, עד שאנו מגיעים אל מעגלי הקיום של האומה, וממנה לעולם כולו.

אין כאן מחיקה וביטול של האדם הפרטי, חלילה, אלא הבנה כי הקיום שלו מקבל משמעות נוספת כאשר הוא קושר את גורלו במעגלים רחבים יותר. זאת ועוד, **כפי שהדגשנו, אין ביהדות שאיפת-מוות כפי שיש בדתות אחרות, אלא שאיפה לחיות חיים של ערך ומשמעות.** רק במקרה שבו המציאות כופה על האדם להגיע לבחירה בין מוות למען הערכים הנעלים ובין חיים ריקים מתוכן, אזי הבחירה במסירות-הנפש למען הערכים מדגישה ומבליטה כי כל שנות-החיים שקדמו לכך היו גם הן מלאות בערך ומשמעות.